

Valtiovarainministeriö

VM149:00/2013

LAUSUNTO LUONNOKSESTA KUNTARAKENNELAIN MUUTTAMISESTA

Valtiovarainministeriö on pyytänyt 17.1.2014 päivätyssä kirjeessään lausuntoa hallituksen esityksestä laiksi kuntarakennelain muuttamisesta.

Hallituksen esityksen tavoitteena on kuntarakenneuudistuksen toteutuminen kaupunkiseuduilla keskuskaupunkien ja niihin yhdyskuntarakenteellisesti ja toiminnallisesti kytkeytyvien kehyskuntien yhdistymisen kautta. Esityksessä ehdotetaan laajennettavaksi valtioneuvoston toimivaltaa kuntien yhdistymisestä. Toimivalta koskisi ainoastaan laissa säädettävät kaupunkiseutuperiaatteet täyttäviä kuntia. Valtioneuvoston toimivallan lisääminen rajoitetaan selkeillä reunaehdoilla ja alueen asukkaiden enemmistön tahtotilaan sitomisella. Toimivallan käyttö on rajoitettu tilanteisiin, joissa kuntarakennelain tavoitteet eivät ole toteutettavissa vapaaehtoisesti.

Maa- ja metsätalousministeriö ilmoittaa, ettei sillä ole sinänsä huomautettavaa hallituksen esityksen suhteen. Ministeriö haluaa kuitenkin muistuttaa vaikutusarvioinnin osalta, että valtioneuvosto on suositellut maaseutuvaikutusten arviointityönkalun (www.maaseutupolitiikka.fi) käyttöä maaseutupoliittisen selonteon yhteydessä vuonna 2009. Esimerkiksi Joensuun kaupunkiseudussa on mukana hyvin maaseutumaisia alueita. Maaseutuvaikutusten arvioinnilla voidaan varmistaa maaseudulla asuvien, työskentelevien ja vapaa-aikana oleskelevien ihmisten näkökulma.

Kansliapäällikkö

Jaana Husu-Kallio

Lainsäädäntöneuvos

Timo Rämänen

Liite Maaseutuvaikutusten arviointi

Maaseutuvaikutusten arviointi (*Rural Proofing*)

Suomi on luonteeltaan hyvin maaseutumainen maa. Valtaosa suomalaisista viettää maaseudulla aikaansa joko ympärivuotisesti tai kausittaisesti niin asumisen, työskentelyn, lomailun kuin vapaa-ajan vieton tiimoilta. On tärkeää pitää huolta siitä, että ihmiset voivat maaseudulla hyvin, ja että maaseudulla kansalaiset ovat tasavertaisessa asemassa muihin verrattuna. Keskeistä on myös se, että maaseudulla on edellytykset olla elinvoimainen ja kilpailukykyinen asumisen, työskentelyn, lomailun ja vapaa-ajan vieton ympäristö.

Maaseutupolitiikan tavoitteena on **elinvoimainen ja hyvinvoiva maaseutu**, joka on ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävä. Sen kokonaisuuteen kuuluvat

- **asuinmaaseutu**, jolla eri-ikäiset ihmiset asuvat pysyvästi tai kausiluontoisesti itselleen parhaiten soveltuvaa asumismuotoa käyttäen ja nauttivat riittävästä, laadukkaista ja kohtuuhintaisista palveluista
- **työn maaseutu**, joka tarjoaa monipuolisia työ-, yrittäjä- ja elinkeinomahdollisuuksia niin etä- kuin lähityönä sekä yksityisellä, julkisella että kolmannella sektorilla kaikenikäisille naisille ja miehille
- **osaamisen maaseutu**, joka tarjoaa mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseen ja hyödyntämiseen
- **vapaa-ajan maaseutu**, jolla ihmiset voivat nauttia monipuolisista luonnon- ja kulttuuriympäristöistä sekä osallistua erilaisiin toimintoihin ja alueen kehittämiseen.

Mitä on maaseutu?

Maaseudulle ei ole yhtä yksiselitteistä määritelmää, sillä maaseutualueet ovat monimuotoisia ja vaihtelevia. Maaseutu tulee tunnistaa ominaispiirteidensä kautta kullakin alueella ja aluetasolla. Maaseutualueiden ominaisluonne syntyy niiden sijainnista. Maaseudulle tyypillisiä piirteitä ovat **väljä asutus** sekä **pitkät välimatkat**. Maaseutua ovat **keskusten ulkopuoliset alueet**.

Valtakunnan tasolla maaseudun määrittelyssä voidaan käyttää apuna maaseudun kolmijakomallia, joka jakaa kaikki Suomen kunnat neljään eri tyyppiin: kaupunkeihin, kaupungin läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun ja harvaan asuttuun maaseutuun (liite 1). Liitteessä 2 kuvataan eri maaseututyypin kehityskulkua muutamien indikaattorien valossa. Maaseudun kolmijaossa maaseututyypit määritellään seuraavasti:

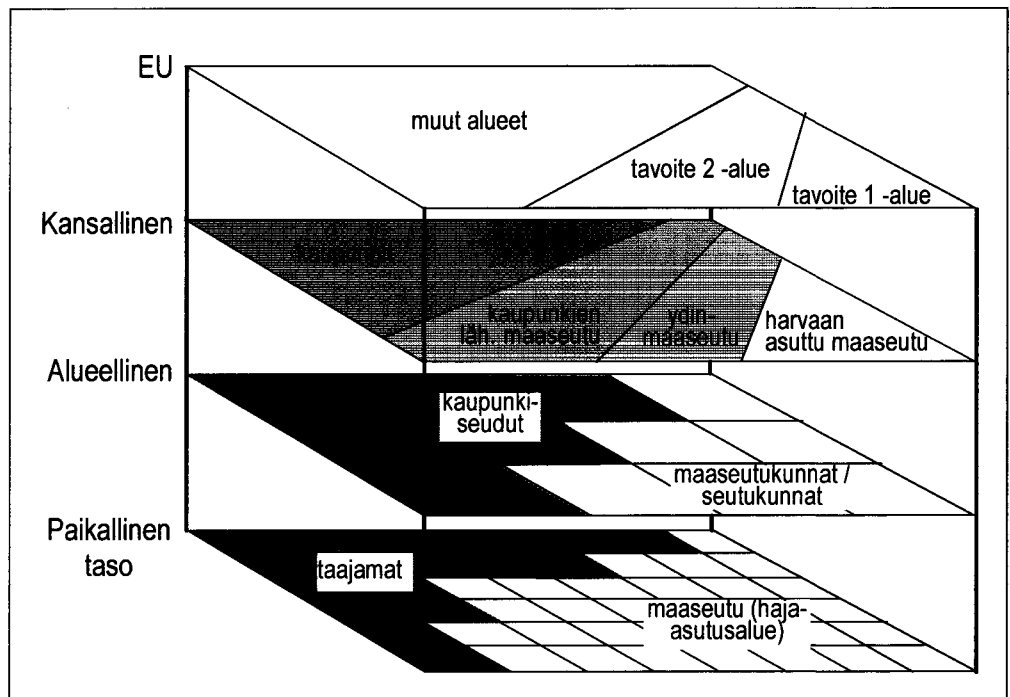
Kaupunkien läheinen maaseutu. Näillä alueilla on parhaat kehittymisedellytykset. Asukkailla on mahdollisuus käydä työssä lähikaupungeissa. Maatalous- ja muilla yrittäjillä on monipuoliset lähimarkkinat. Monet kaupunkien läheisen maaseudun kunnista saavat muuttovoittoa. Etenkin lapsiperheet suosivat näitä alueita. Muuttovoiton ansiosta monet kaupunkien läheisen maaseudun kunnat, joukossa myös pieniä kaupunkeja, pystyvät monipuolistamaan palvelujaan ja tekemään investointeja, mutta säilyttävät silti taloudellisen liikkumavaransa. Hyvinvointi on maan parasta tasoa kaupunkien läheisellä maaseudulla.

Ydinmaaseutu. Alue on vahvaa alkutuotantoaluetta. Paikka paikoin on myös maaseudulla sijaitsevia teollisuuden toimialakeskittymiä. Ydinmaaseudulla on myös erikoistuneen alkutuotannon keskittymiä: sikataloutta, turkistarhausta, lasinalaisviljelyä ja siipikarjataloutta. Ydinmaaseudun läheisyydessä on useita keskisuuria keskuksia. Alueen kuntakeskukset ovat toimintoiltaan

monipuolisia ja useimmat kylät ovat elinvoimaisia. Ydinmaaseudun kunnat sijoittuvat Etelä- ja Länsi-Suomeen.

Harvaan asuttu maaseutu. Tämän alueen uhkana on huonon kehityksen kierre: nuoret muuttavat pois, palvelut kaikkoon, maatalous ohenee, uudet työpaikat eivät riitä korvamaan perinteisten työpaikkojen poistumaa, vanhusväestön määrä lisääntyy ja kuntien taloudellinen kantokyky on kovilla. Kasvukauden lyhyys ja luonnon asettamat muut reunaehdot salpaavat alkutuotannon kehittymisedellytyksiä. Valtaosa harvaan asutun maaseudun kunnista sijaitsee Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Alue- ja seutukuntatasolla maaseutu on nähtävä kolmijakomallia herkemmin: maaseutualueita on jokaisen seutukunta- ja kuntatyyppin sisällä, myös kaupungeissa. *Paikallistasolla* maaseutua ovat kaikki taajamien ulkopuoliset alueet. Keskeistä on hahmottaa alueen kokonaisuus sekä sen sisällä oleva varianssi (kuva 1).

Kuva 1. Maaseutu politiikkojen kohdealueena eri aluetasoilla (MMM 7/2006: 15).

Mihin maaseutuvaikutusten arviointia tarvitaan?

Maaseutu on paikka, jossa politiikkojen vaikutukset ovat usein erilaiset kuin keskuksissa. Poliitikasta seuranneita vaikutuksia maaseudun ihmisille, yrityksille ja organisaatioille ei usein tunneta. Sen vuoksi on tärkeää *ymmärtää ennen päätöksen tekemistä ja politiikan toteuttamista*, millaisia politiikan aiheuttamat vaikutukset ovat laadultaan ja voimakkuudeltaan eri alueilla. Jos politiikka aiheuttaa maaseudulla erilaisia vaikutuksia kuin keskuksissa, tulee arvioida, *mitkä ovat politiikan vaikutukset maaseutuun*, eli niin sanotut *maaseutuvaikutukset*. Maaseutuvaikutukset voivat kohdistua maaseudun ihmisten elinoloihin, viihtyvyyteen ja terveyteen, elinkeinoihin ja työhön, osaamiseen, asumiseen, palveluihin, infrastruktuuriin, saavutettavuuteen ja yhteyksiin, vetovoimatekijöihin (kuten ympäristöön, maisemaan ja kulttuuriin) ja kilpailukykyyn, kansalaisten osallistumiseen ja yhteisöllisyyteen sekä sosiaaliseen pääomaan. Maaseudun kannalta on tärkeää,

että politiikka vastaa paikallisiin tarpeisiin, ja että sen toteuttaminen on joustavaa ja paikalliset olosuhteet huomioonottavaa.

Maaseutuvaikutusten arvioinnissa *tunnistetaan ja kuvataan politiikan aiheuttamat merkittävät maaseutuvaikutukset*. Se on prosessi, jonka tulee olla *osa päätöksenteon valmistelua, toteuttamista ja arviointia*. Sitä tarvitaan *alueellisen tasa-arvon toteutumiseen ja maaseudun tulevaisuuteen vaikuttamiseen*.

Päätöksentekijän kuuluu saada olla tietoinen siitä, mitkä ovat hänen päätöksensä vaikutukset maaseutuun. Vaikutukset voivat olla joko *myönteisiä tai kielteisiä*. Lisäksi ne voivat olla joko *suoria tai välillisiä*. Maaseutupolitiikka tähtää myönteisten maaseutuvaikutusten vahvistamiseen ja kielteisten maaseutuvaikutusten ennaltaehkäisyyn. Maaseutuvaikutusten arvioinnilla voidaan varmistaa, että politiikkaa tehtäessä otetaan huomioon maaseudulla asuvien, työskentelevien ja vapaa-aikana oleskelevien ihmisten olosuhteet ja tarpeet, ja että maaseudun asukkaita kohdellaan tasapuolisesti keskusten asukkaiden kanssa. Erityisen tärkeää on arvioida vaikutuksia harvaan asutun maaseudun näkökulmasta, jossa vaikutukset ovat kaikkein merkittävimmät.

Milloin maaseutuvaikutusten arviointi on syytä tehdä ja miten se toteutetaan käytännössä?

Maaseutuvaikutukset tulee arvioida aina, kun politiikalla voi olla joko suoria tai välillisiä vaikutuksia maaseudun elinvoimaisuuteen ja hyvinvointiin ja maaseudun kehittämisen tavoitteisiin. Maaseutuvaikutusten arviointi koskee näin ollen niin politiikkoja, ohjelmia, aloitteita ja toimintaa sekä suunnittelu- että toimeenpanovaiheessa. Käytännössä tämä tarkoittaa päätöksiä, jotka liittyvät mm. elinkeinoihin, työhön, liikenteeseen, viestintään, infrastruktuuriin, alueisiin, maankäyttöön, asumiseen, kulttuuriin, ympäristöön, luonnonvaroihin, energiaan, verotukseen, osaamiseen, tutkimustoimintaan, koulutukseen sekä julkisiin tai yksityisiin palveluihin.

Maaseutuvaikutusten arviointi tulee tehdä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta se on aidosti osa ennakoivaa päätöksentekoa. Arviointi tulee toteuttaa *osana päätöksenteko-, toimeenpano- ja arviointiprosessia* sekä *muiden vaikutusarviointien rinnalla*. Lähtökohtana on nykytila, jonka pohjalta vaikutukset voidaan arvioida.

Vaikutusten arvioinnin tekemisen apuna ja tukena voidaan käyttää tarkoitusta varten laadittua **tarkistuslistaa**. Tarkistuslista auttaa hahmottamaan, millaisia mahdollisia vaikutuksia päätöksellä voi olla maaseudulle. Tarkistuslistan käyttö ei kuitenkaan koskaan korvaa maaseudun asukkaiden, yritysten ja organisaatioiden kuulemistä. Tarkistuslista esitetään tämän paperin lopussa.

Maaseutuvaikutusten arviointi sisältää seuraavat vaiheet:

1. Poliitiikan kehittämisen tavoitteet, sen toivotut tulokset sekä toimeenpanotavat selkeytetään.
2. Tarkistuslistan kysymykset käydään läpi ja identifioidaan, millä osa-alueilla politiikka todennäköisesti vaikuttaa maaseutualueisiin eri tavalla kuin muihin alueisiin.
3. Osa-alueet, joilla on mahdollisesti haitallisia vaikutuksia, tutkitaan tarkemmin ja sisällytetään politiikan kokonaisarviointiin.
4. Osa-alueilla, joilla vaikutukset maaseutualueisiin ovat merkittävästi erilaiset keskuksiin verrattuna, selvitetään vaihtoehtoja saavuttaa maaseutualueiden kannalta toivotut tulokset ja välttää kielteisiä vaikutuksia. Samalla voidaan selvittää mahdollisuudet, joilla voidaan maksimoida myönteiset vaikutukset maaseudulle.
5. Arvioinnista saadut tulokset ja ratkaisut sisällytetään päätöksentekoprosessiin ja kirjataan selostukseen maaseutuvaikutuksista.

Miten maaseutuvaikutusten arviointia kehitetään ja seurataan?

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR koordinoi maaseutuvaikutusten arvioinnin kehittämistä ja seurantaan. Se valmistelelee raportin arvioinnin toteutumisesta eri sektoreilla, jonka perusteella voidaan analysoida maaseutuvaikutusten arvioinnin tehokkuutta. Lisäksi YTR kehittää maaseutuvaikutusten arvioinnin tueksi koulutusta, tiedotusta ja työvälineitä sekä antaa suosituksia arvioinnin edelleen kehittämiseksi.

Esimerkkejä maaseutuvaikutuksista alue- ja paikallistasolla

Vaikutukset maaseutuun voivat olla joko *myönteisiä tai kielteisiä, suoria tai välillisiä*. Suora vaikutus voi käynnistää välillisten vaikutusten lumipalloefektin esimerkiksi palvelujen tarjonnassa: kun yksi palvelu katoaa, sen myötä poistuvat vähitellen myös muut palvelut. Tämä voi johtaa ajan myötä asukkaiden poismuuttoon. Asioiden välinen yhteys tulee tunnistaa ennen päätöksentekoa.

Kielteisten vaikutusten lumipalloefekti

Esimerkkinä kielteisten vaikutusten lumipalloefektistä on tapaus, jossa koottiin yhteen erään Suomen maakunnan kylien tiestön kehittämistarpeita. Aihe oli ollut esillä joissakin kunnissa kuntakohtaisesti ja lisäksi siitä oli keskusteltu maakuntatasolla sekä tiehallinnon edustajien kanssa. Keskustelussa kyseenalaistettiin tiestön turvallisuuteen liittyvät kehittämistarpeet muutamassa kylässä. Erään kylän osalta perusteluna käytettiin sitä, että kylältä oli lakkautettu koulu ja kyläkauppa, minkä vuoksi tieturvallisuuden parantamiselle ei nähty tarvetta. Toisen kylän osalta perusteluna oli se, että kunta oli uhannut lakkauttaa kyläkoulun, ja epävarmojen olosuhteiden vuoksi turvallisuuden parantamiselle ei nähty tarvetta. Yhden palvelun katoaminen tai uhanalaisuus vaikutti siis myös muita palveluja koskeviin päätöksiin.

Myönteisiä vaikutuksia yhteissuunnittelulla ja vuoropuhelulla

Erään kunnan sivistysjohtaja oli tehnyt laskelmia, joiden mukaan yksi kyläkouluista oli tarpeen lakkauttaa. Kyseiseen kuntaan oli kuitenkin laadittu esimerkillisellä yhteissuunnittelulla maaseutuohjelma, jonka seurantaryhmässä oli mukana kunnan eri sektoreiden johtajat, luottamushenkilöitä ja eri yhteistyö- ja viranomaistahojen edustajia. Horisontaalisen seurantaryhmän kokouksessa kouluasia nousi keskusteluun, ja sitä tarkasteltiin sivistystoimea laajalaisemmin eri näkökulmista.

Keskustelussa selvisi, että kylälle oli vastikään kaavoitettu lisää alueita ja sinne oli syntynyt myös vesiosuuskunta. Seurauksena kylän väkiluku oli kasvanut ja kylälle rakennettiin koko ajan lisää. Myös koulun oppilasmäärä oli kasvanut ja kasvun ennustettiin edelleen jatkuvan. Elinkeinosektorin näkökulmasta koulun lakkauttaminen nähtiin kunnan elinkeinopolitiikan vastaiseksi. Uusien asukkaiden myötä kylälle oli tullut myös uusia yrityksiä ja työntekijöitä. Koulun lakkauttaminen merkitsisi lapsiperheille tärkeän vetovoimatekijän menettämistä, ja mahdollisesti myös yritysten perheellisten työntekijöiden lähtemistä. Keskustelun jälkeen päätettiin, ettei koulua lakkauteta.

Tarkistuslista maaseutuvaikutusten arvioinnin toteuttamiseksi

Maaseutuvaikutuksia arvioitaessa lähtökohtana on miettiä, ovatko vaikutukset erilaisia keskuksissa ja maaseudulla. Maaseutuvaikutusten arviointia varten ei ole mahdollista laatia kaiken kattavaa tarkistuslistaa. Peruskysymysten lisäksi asioita tulee pohtia myös tapauskohtaisesti. Tarkistuslistan kaikki kysymykset tulee käydä läpi ja vastata niihin, jotka ovat kyseisen asian kannalta relevantteja. Vastauksissa tulee arvioida sekä päätöksen suoria että välillisiä vaikutuksia maaseutuun. Mikäli vastaus johonkin tarkistuslistan arviointikysymykseen on kyllä, tulee analysoida, onko vaikutus myönteinen vai kielteinen, ja millainen se on voimakkuudeltaan. Jos vaikutus on kielteinen, selvitetään vaihtoehtoja sen välttämiseksi.

Asiakokonaisuudet, jotka tulee ottaa huomioon maaseudun näkökulmasta politiikkaa tehtäessä, ovat seuraavat:

	Asiakokonaisuus	Arviointikysymys (jos vastaus on "kyllä", tulee vaikutus analysoida)	Esimerkkejä asiakokonaisuuteen liittyvistä, arviointikysymystä taustoittavista kysymyksistä
1.	<p><i>Maaseudun elinkeinot, yrittäjyys ja työ</i></p> <p>Alkutuotannon osuus maaseudun elinkeinorakenteessa pienenee jatkuvasti ja palveluiden osuus kasvaa. Teollisuuden osuus on huomattava ja se edustaa lähes kaikkia toimialoja. Monipuolinen elinkeinorakenne ja monimuotoinen yrittäjyys ovat maaseudulla tärkeitä, sillä ne tarjoavat laajemmat toimeentulomahdollisuudet.</p> <p>Maaseudulla yritysten kyky maksaa työvoimasta on usein heikompi kuin keskuksissa ja tarjolla olevat työtilaisuudet ovat monesti kausiluontoisia ja/tai osa-aikaisia (esim. maataloudessa ja matkailussa). Joustavien työnteon mahdollisuuksien (esim. etätö, töiden yhdistelmät) merkitys korostuu maaseudulla. Maaseudulle tarvitaan erityisesti lisää naistyöpaikkoja. Tulevaisuudessa väestön ikääntyminen ja siitä aiheutuva työvoimapula koskettavat maaseutua voimakkaasti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikuttaako politiikka (päättös) maaseudun elinkeinotoimintaan ja yrittäjyyteen? • Vaikuttaako politiikka (päättös) maaseudun yritysten ja julkisen sektorin kilpailukykyyn osaavasta työvoimasta/kausityövoimasta? • Vaikuttaako politiikka (päättös) etätöiden tai töiden yhdistelemisen mahdollisuuksiin? 	<p>- Onko politiikalla (päättöksellä) erilaiset vaikutukset pienyrittäjyyteen tai sektoreihin, jotka ovat usein yleisempiä maaseudulla?</p> <p>- Vaikuttaako politiikka (päättös) maaseudun elinkeinorakenteen monipuolisuuteen?</p> <p>- Vaikuttaako politiikka (päättös) naisten tai nuorten yrittäjyyden mahdollisuuksiin?</p> <p>- Onko politiikalla (päättöksellä) vaikutuksia maaseudun väestörakenteen ja työvoiman saatavuuden kehittämiseen?</p>
2.	<p><i>Maaseudun osaaminen</i></p> <p>Maaseutu tarvitsee menestyäkseen osaamista. Maaseudulla</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikuttaako politiikka (päättös) osaamisen kehittämis- tai hyödyntämismahdollisuuksiin 	<p>- Onko politiikalla (päättöksellä) vaikutusta joustavien urapolkujen mahdollisuuksiin?</p>

<p>on paljon erityisesti käytäntöön liittyvää tietoa ja osaamista, jota ei tunnisteta tai hyödynnetä riittävästi. Maaseudun osaamista kehittävä ja kokoavat monet eri tahot, kuten esim. lukiot, ammatilliset oppilaitokset, maakuntien korkeakoulut, neuvontajärjestöt ja ympäristökeskukset. Maaseudulla tarvitaan eri tahojen yhteistyötä alueen osaamisen ja elinkeinojen vahvistamisessa. Jokainen osaamisen vahvistamiseen tähtäävä toimija on alueen voimavara.</p>	<p>maaseudulla?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaikuttaako politiikka (päätos) koulutuksen, tutkimuksen ja neuvonnan yhteistyömahdollisuuksiin alueella? 	<ul style="list-style-type: none"> - Onko politiikalla (pääöksellä) vaikutuksia maaseudun osaamispääomaan? - Onko politiikan (pääöksen) valmistelussa selvitetty alueella olevien toimijoiden jo meneillään oleva toiminta?
<p>3. <i>Maaseutuasuminen ja palvelujen järjestäminen (palveluiden määrä, laatu, hinta ja saavutettavuus)</i></p> <p>Maaseutu on haluttu sekä pysyvän että kausiluontoisen asumisen ympäristö. Sen vetovoimatekijöitä ovat mm. keskuksia edullisemmat asumiskustannukset, asumisen väljyys ja luonnon läheisyys. Maallemuuton ongelmia voivat kuitenkin olla esim. kaavoituksen puute, suppea tonttitarjonta ja yksipuolinen asuntotarjonta. Sekä pysyvä että kausiluontoinen asuminen ovat maaseutualueille taloudellisesti merkittäviä asioita.</p> <p>Maaseudulla asuu runsaasti ikääntynyttä väestöä, mikä asettaa tiettyjä vaatimuksia asukkaiden tarvitsemille palveluille ja niiden järjestämiselle. Palveluiden saatavuus vaikuttaa suoraan ihmisten hyvinvointiin ja elämänlaatuun. Maaseudulla pitkät etäisyydet ja matkustusajat lisäävät palveluista aiheutuvia kustannuksia (sekä palvelun tuottajalle että palvelun ostajalle) ja palveluvalikoima on suppeampi kuin keskuksissa. Palveluiden järjestämisessä maaseutualueilla voidaan hyödyntää innovatiivisia, monitoiminnallisia ja mobiileja tapoja. Palveluihin kuuluvat yksityiset ja julkiset palvelut, kuten esimerkiksi liikenne-, posti-, terveys-, sosiaali-, koulutus- ja päivittäistavarakaupanpalvelut.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikuttaako politiikka (päätos) erikäisten ihmisten mahdollisuuksiin asua tai muuttaa maaseudulle joko pysyvästi tai kausiluontoisesti (kakkosasuminen)? • Vaikuttaako politiikka (päätos) yksityisten tai julkisten palveluiden saatavuuteen maaseudulla joko lähitai etäpalveluna toteutettuna? • Muuttuuko palvelujen saavutettavuus politiikan (pääöksen) seurauksena erilaiseksi maaseudulla kuin keskuksissa? (Mitkä ovat muutokset matka-aikoina ja -kustannuksina mitattuina?) 	<ul style="list-style-type: none"> - Vaikuttaako politiikka (päätos) maaseutuasumisen mahdollisuuksiin (kaavoitukseen, tontti- tai asuntotarjontaan)? - Vaikuttaako politiikka (päätos) tavalla, jonka seurauksena maaseudun palvelut vähenevät tai keskittyvät? - Vaikuttaako politiikka (päätos) tavalla, jonka seurauksena maaseudun palvelujen laatu heikkenee? - Ovatko palvelusta aiheutuvat kustannukset maaseudulla kalliimmat kuin muualla?

4.	<p><i>Maaseudun saavutettavuus, yhteydet ja infrastruktuurin toimivuus</i></p> <p>Pitkät etäisyydet ovat maaseudulle tyypillinen piirre. Laadukkaalla infrastruktuurilla (esim. laajakaista, tiet) ja toimivilla yhteyksillä voidaan poistaa maantieteellisestä sijainnista maaseudulle aiheutuvia haittoja. Yleensä maaseudulla infrastruktuurin määrä on kuitenkin vähäisempi ja laatu heikompaa kuin keskuksissa ja sen kehittäminen on kallista.</p> <p>Saavutettavuus on keskeinen asia niin maaseudun asukkaille kuin vierailijoillekin. Maaseudulle tulevat vierailijat tukevat maaseutuyhteisöjen elinvoimaisuutta ja elinkeinoja (mm. matkailuun ja vapaa-ajan viettoon liittyvien toimintojen kautta). Maaseudulla matka-ajat ovat pitempiä, julkisen liikenteen saatavuus heikompaa, riippuvuus yksityisautoiluun suurempaa ja matkustusvaihtoehdot rajallisia tai kalliita erityisesti alhaisen tulotason väestölle. Maaseudulla etäisyydet voivat häiritä tiedonkulkua. Huono saavutettavuus voi johtaa syrjäytymiseen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikuttaako politiikka (päätös) infrastruktuurin (esim. laajakaista, tiet) määrään ja laatuun? • Onko politiikan (päätöksen) toteuttaminen riippuvainen infrastruktuurin käytöstä? • Vaikuttaako politiikka (päätös) maaseudun asukkaiden tai maaseudulle tulevien vierailijoiden matkustustarpeisiin tai matkustamisen helppouteen ja kustannuksiin? • Onko politiikan (päätöksen) toteuttaminen riippuvainen tiedonkulusta asiakkaalle? • Onko politiikkaan (päätökseen) liittyvässä tiedonkulussa eroavaisuuksia keskusten ja maaseudun välillä? 	<p>- Miten politiikan (päätöksen) toteuttaminen tapahtuu maaseudulla, jos se on riippuvaista infrastruktuurin käytöstä?</p> <p>- Ovatko asukkaat mahdollisesti tiedon ulottumattomissa maaseudulla, jossa tiedonsaantimahdollisuudet ovat rajalliset kuin keskuksissa?</p> <p>- Saavuttaako tieto maaseudun asukkaat nykyisiä tiedonsaantimahdollisuuksia hyödyntämällä?</p>
5.	<p><i>Maaseudun vetovoimatekijät ja vahvuudet</i></p> <p>Maaseudulla on runsaasti vetovoimatekijöitä ja vahvuuksia, joita ei tunnusteta tai hyödynnetä riittävästi. Niitä ovat mm. luonnonvarat, luonnon- ja kulttuurimaisemat sekä -ympäristöt, biodiversiteetti, tila ja hiljaisuus. Ne auttavat rakentamaan elinkeinotoimintaa ja työpaikkoja ja tekemään maaseudusta kilpailukykyisen ja houkuttelevan asumisen, työskentelyn, yrittämisen, lomailun ja vapaa-ajanvieton ympäristön.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikuttaako politiikka (päätös) maaseudun vetovoimatekijöiden laatuun tai luonteeseen (esim. luonnonvaroihin, maaseudun luonnon- tai rakennettuun maisemaan, luonnon- tai kulttuuriympäristöön, biodiversiteettiin, hiljaisuuteen, yhteisöllisyyteen yms.)? • Vaikuttaako politiikka (päätös) maaseudun kilpailukykyyn asukkaista, työntekijöistä, yrittäjistä tai vapaa-ajan viettäjäistä? 	<p>- Onko politiikalla (päätöksellä) vaikutuksia eri maaseutualueiden omaleimaisiin vahvuuksiin, joilla voidaan edistää Suomen kilpailukykyä?</p>

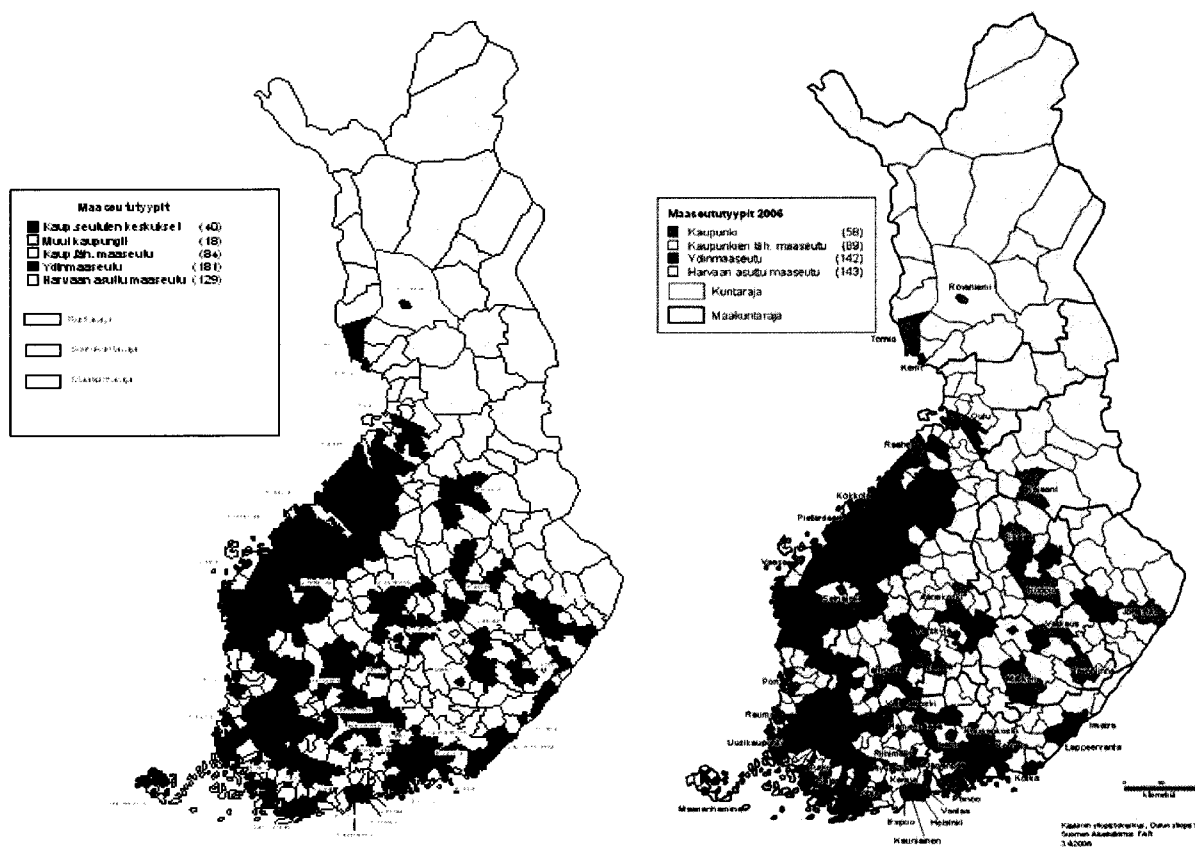
<p>6.</p>	<p><i>Yhteisöllisyys, sosiaalinen pääoma, kansalaisten osallistuminen ja paikallisten olosuhteiden huomioon ottaminen</i></p> <p>Maaseudulla yhteisöllisyys on tärkeää sekä sosiaalisesti että toiminnallisesti. Yhteisöllisyyttä ylläpidetään mm. kylätoiminnan ja harrastusseurojen kautta. Ne rakentavat maaseutualueille ominaista ja tärkeää sosiaalista pääomaa, jolla tarkoitetaan yhteisön jäsenten, kuten ihmisten ja yritysten, kykyä toimia keskenään ja luottaa toisiinsa. Sosiaaliset verkostot edistävät sekä yksilön hyvinvointia että taloudellista toimintaa. Naapuriapu on maaseudulla tärkeää ja sen tulisi olla laillisesti mahdollista kaikissa tilanteissa ja kilpailulainsäädännön puitteissa.</p> <p>Paikallinen kehittämistyö on merkittävää, sillä se antaa ihmisille mahdollisuuden vaikuttaa suoraan oman alueensa kehittämiseen ja tulevaisuuteen. Sen kautta voidaan aktivoida ihmisiä ja toimijoita mukaan alueen kehittämistyöhön, luoda uskoa tulevaisuuteen ja lisätä alueen elinvoimaisuutta. Kansalaisilla tulee olla osallistumismahdollisuudet myös maaseudulla. Maaseudulla tarvitaan sopivia kokoontumistiloja. Muun muassa kansalais- ja työväenopistoilla on suuri sosiaalinen merkitys maaseudulla.</p> <p>Politiikan toteuttamisessa on keskeistä ottaa huomioon paikalliset olosuhteet. Sama toteutustapa soveltuu harvoin sekä tiheästi asuttuihin keskuksiin ja harvaan asutulle maaseudulle. Tämä vaatii joustavuutta ja mahdollisuutta tehdä paikallisia ratkaisuja toimeenpanossa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikuttaako politiikka (päätos) yhteisöllisyyteen tai sosiaaliseen pääomaan? • Vaikuttaako politiikka (päätos) paikallisjärjestöjen tai kansalais- ja työväenopistojen toimintaan tai toimintaedellytyksiin? • Vaikuttaako politiikka (päätos) kokoontumistilojen saatavuuteen, sosiaalisten verkostojen syntymiseen tai naapuriavun antamiseen? • Vaikuttaako politiikka (päätos) kansalaisten osallistumismahdollisuuksiin? • Vaikuttaako politiikka (päätos) paikallisen kehittämistyön edellytyksiin? • Estääkö politiikka (päätos) paikalliset ratkaisut toimeenpanossa ja vastaamisen paikallisiin tarpeisiin? 	<p>- Onko politiikalla (pääöksellä) paikallisyhteisöjen toimintaa aktivoiva vaikutus?</p>
-----------	--	---	---

Maaseutuvaikutusten arviointi (*Rural Proofing*): Suomen maaseututyypit 2000 ja 2006

(Alla esitetyt tiedot perustuvat MMM:n julkaisuun 7/2006: Suomen maaseututyypit 2006)

Maaseudun kolmijaon päivityksessä vuonna 2006 niin kaupunkien läheisen maaseudun kuin harvaan asutun maaseudun osuudet ovat kasvaneet ydinmaaseudun kustannuksella ja harvaan asutun maaseudun alue on siirtynyt yhä etelämmäksi (kuva). Muutos kertoo sekä keskusten myönteisistä, mutta alueellisesti rajallisista kasvuaikutuksista maaseudulle, että nykyistä voimakkaamman maaseutupolitiikan tarpeesta. *Tasapainoinen aluekehitys ja kansalaisten tasa-arvo edellyttävät kehittämistoimien kohdistamista harvaan asuttuun maaseutuun.*

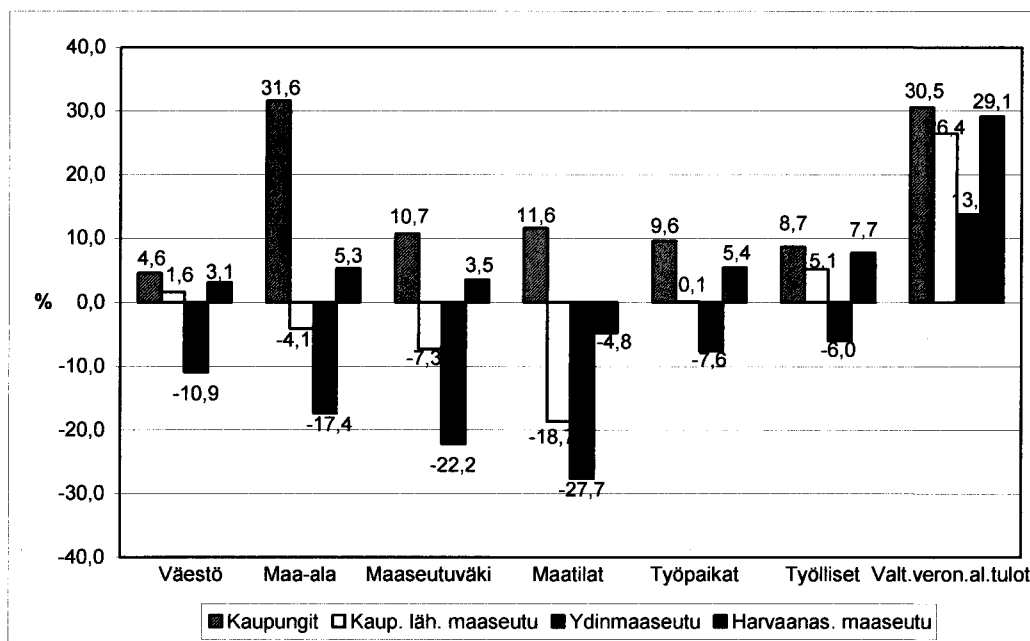
**Maaseutuvaikutusten arviointi (*Rural Proofing*):
Maaseudun kehittyminen tilastojen valossa**

(Alla esitetyt tiedot perustuvat MMM:n julkaisuun 7/2006: Suomen maaseututyypit 2006)

Yleiset kehityssuunnat

Maaseututyypien väliset erot ja kehityssuunnat keskeisten muuttujien kuvaamina

Maaseututyyppi 2006	Väestö muutos 2000-2005			Nettomuutto 2005e %	Työpaikat muutos 2000-2004e			Työttömyysaste muutos 2005 2000-05	
	2005 hlöä	2000-2005 hlöä	%		2004e lkm	2000-2004e lkm	%	2005 %	2000-05 %-yks
Kaupungit	3 071 150	75 909	2,6	0,18	1 560 379	50 404	1,7	11,0	-1,8
Kaup.läh.maas.	836 927	46 538	6,1	0,82	253 554	9 471	1,2	9,0	-2,0
Ydinmaaseutu	792 255	-12 933	-1,6	-0,09	287 225	1 014	0,1	9,5	-1,9
Harvaan as.maas.	555 248	-35 049	-5,5	-0,60	182 755	-5 533	-0,9	14,8	-2,9
Koko maa yht.	5 255 580	74 465	1,5	0,16	2 283 913	55 356	1,1	10,8	-2,0

Muutos vuosien 2000 ja 2006 maaseututyypien välillä eräiden muuttujien osalta

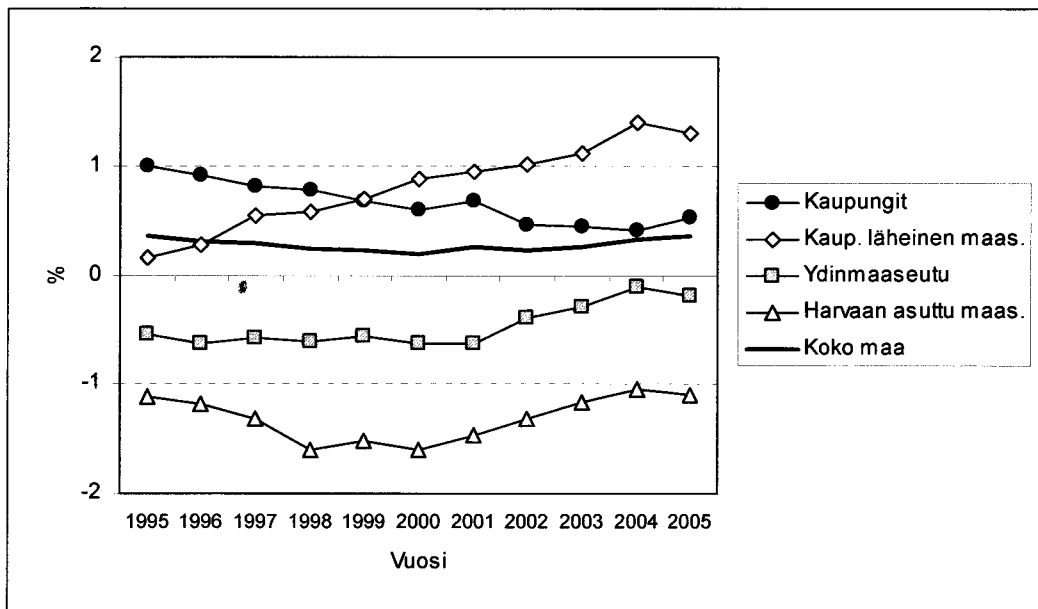
Väestö

Väestömäärän kehitys kuntatyypeittäin vuosina 1995-2005

		Väestö 31.12.	Väestö 31.12, %
Kokomaa	1995	5116826	100
	2000	5181115	100
	2005	5255580	100
Harvaan asuttu maaseutu	1995	567730	11,10
	2000	528760	10,21
	2005	499009	9,49
Ydinmaaseutu	1995	901255	17,61
	2000	872317	16,84
	2005	855696	16,28
Kaupungin läheinen maaseutu	1995	743085	14,52
	2000	765945	14,78
	2005	811049	15,43
Kaupunkikunnat	1995	2904756	56,77
	2000	3014093	58,17
	2005	3089826	58,79

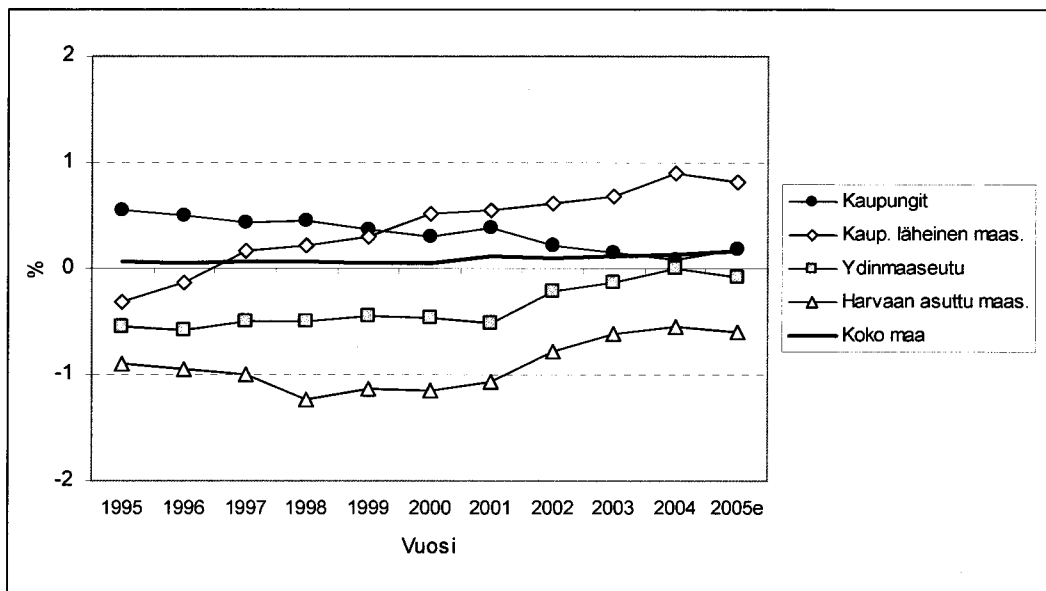
Väestön ikärakenteen kehitys kuntatyypeittäin vuosina 1995-2005

		0-14- vuotiaat	0-14-vuotiaat, %	15-65- vuotiaat	15-65- vuotiaat, %	yli 65- vuotiaat	yli 65- vuotiaat, %
Harvaan asuttu maaseutu	1995	107954	19	359255	63,3	100521	17,7
	2000	91150	17,2	332363	62,9	105247	19,9
	2005	77472	15,5	310503	62,2	111034	22,3
Ydinmaaseutu	1995	178124	19,8	563952	62,6	159179	17,7
	2000	162550	18,6	547197	62,7	162570	18,6
	2005	151665	17,7	536083	62,6	167948	19,6
Kaupungin läheinen maaseutu	1995	161060	21,7	492390	66,3	89635	12,1
	2000	162302	21,2	506516	66,1	97127	12,7
	2005	171460	21,1	530231	65,4	109358	13,5
Kaupunkikunnat	1995	524632	18,1	1997042	68,8	383082	13,2
	2000	520331	17,3	2081508	69,1	412254	13,7
	2005	506307	16,4	2130694	69	452825	14,7

Vuotuinen väestön muutos maaseututyyppittäin 1995-2005 (%)

Lähde: Tilastokeskus ALTIKA ¹

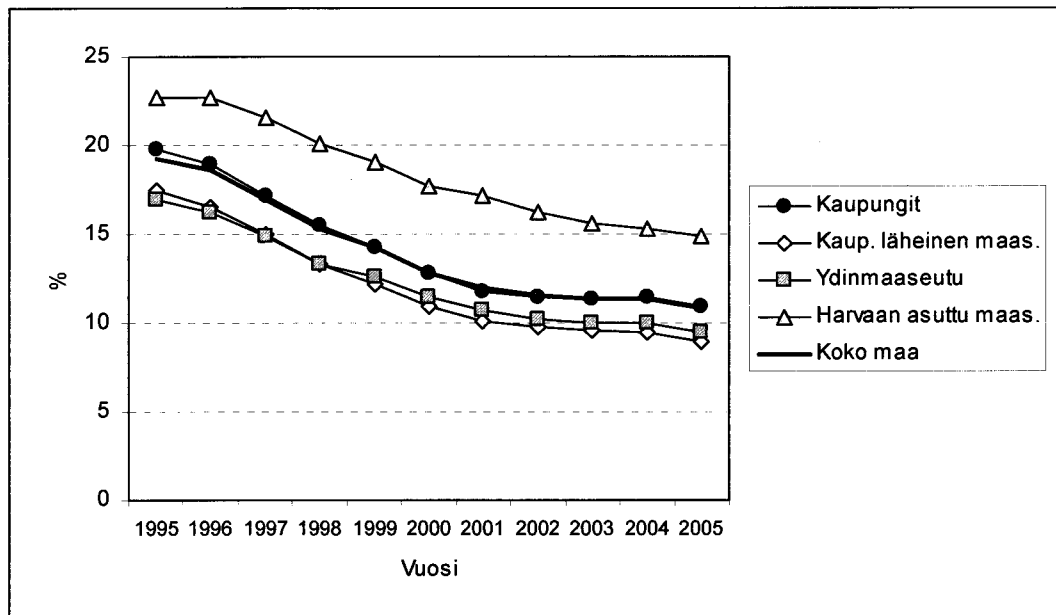
Nettomuutto suhteessa väkilukuun maaseututyyppittäin 1995-2005 (%)

(Vuosi 2005 on ennakkotieto).

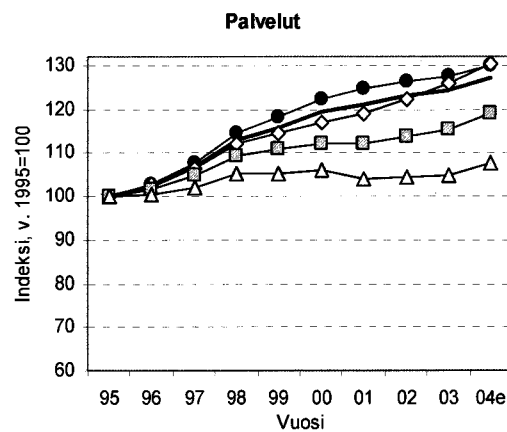
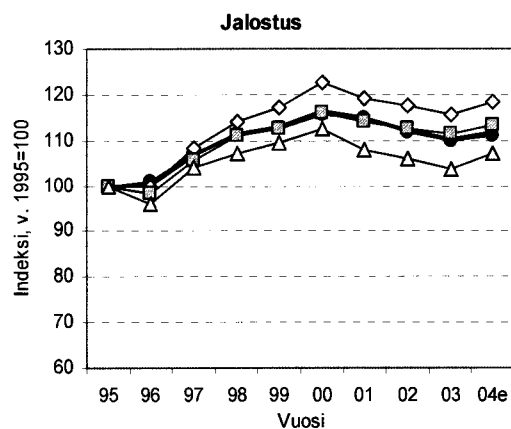
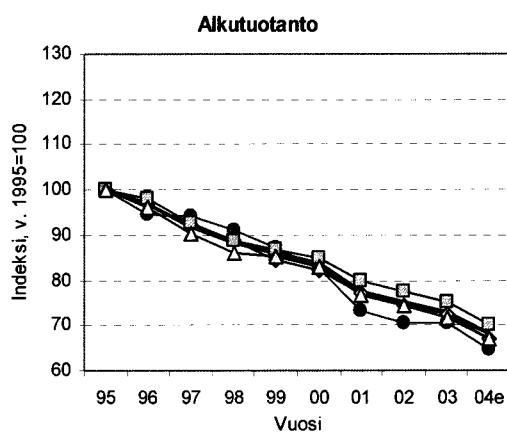
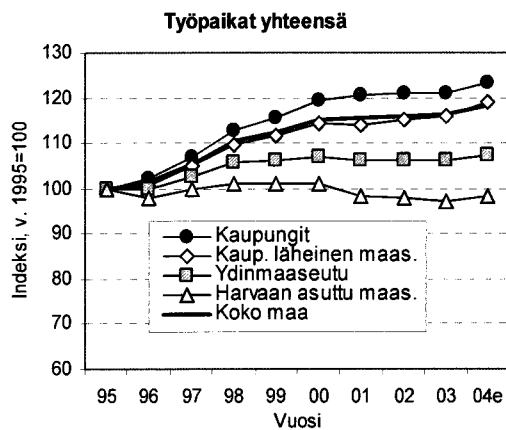
Lähde: Tilastokeskus ALTIKA

¹ Vuoden 2005 väestötiedot Tilastokeskuksen ALTIKA -tietokannassa olemassa vain vuoden 2006 kuntajaolla, jossa Rovaniemi ja Rovaniemen mlk yhdistyneenä. Maaseututyyppien vuoden 2005 väestötietojen laskemista varten Rovaniemen tiedot hajotettiin laskennallisesti Rovaniemen ja Rovaniemen mlk osalle edellisten vuosien väestöosuuksien perusteella

Työttömyys, työpaikat ja elinkeinorakenne

Työttömyysaste työministeriön tietojen mukaan maaseututyypeittäin 1995-2005 (%)
Lähde: Tilastokeskus ALTIKA

Työpaikat toimialoittain 1995-2005 (indeksi v. 1995=100)
Lähde: Tilastokeskus ALTIKA

Työpaikkamäärien muutos toimialoittain ja maaseututyypeittäin 1995-2004e

(vuosi 2004 on ennakkotieto)

Lähde: Tilastokeskus ALTIKA

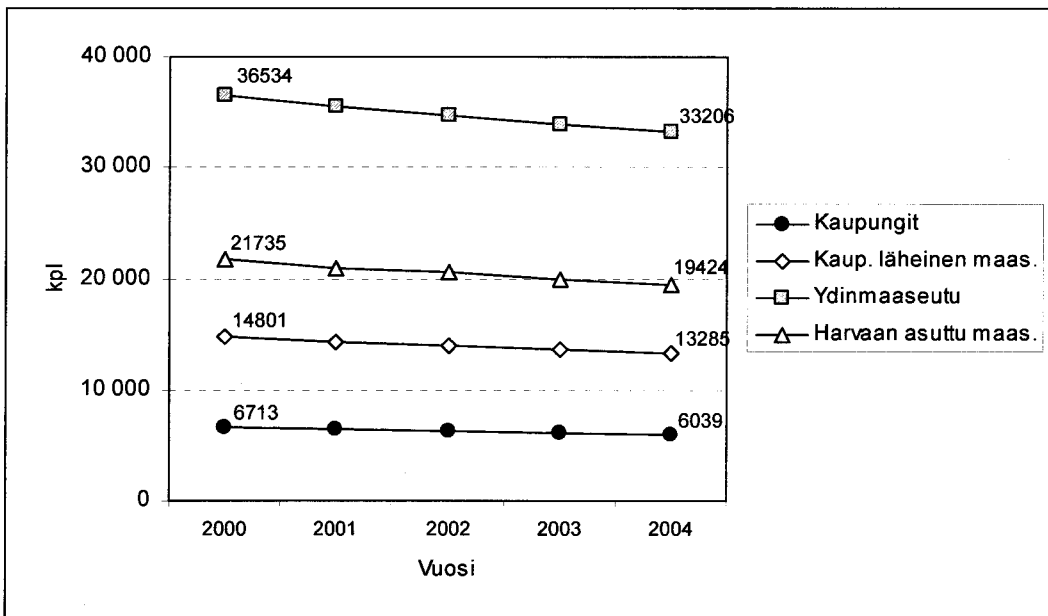
Maaseututyyppi	Työpaikat yht.		Alkutuotanto		Jalostus		Palvelut	
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
Kaupungit	294 263	23,2	-5 976	-35,3	35 744	10,9	267 852	29,9
Kaup. läheinen maas.	40 267	18,9	-7 047	-32,9	12 798	18,3	35 307	30,6
Ydinmaaseutu	19 891	7,4	-15 857	-29,9	10 155	13,3	25 024	19,2
Harvaan asuttu maas.	-3 260	-1,8	-14 292	-32,9	2 725	7,0	7 700	7,9
Koko maa yhteensä	351 161	18,2	-43 172	-32,0	61 422	12,0	335 883	27,1

Elinkeinorakenteen muutos maaseututyypeittäin 1995-2004e

(vuosi 2004 on ennakkotieto)

Lähde: Tilastokeskus ALTIKA

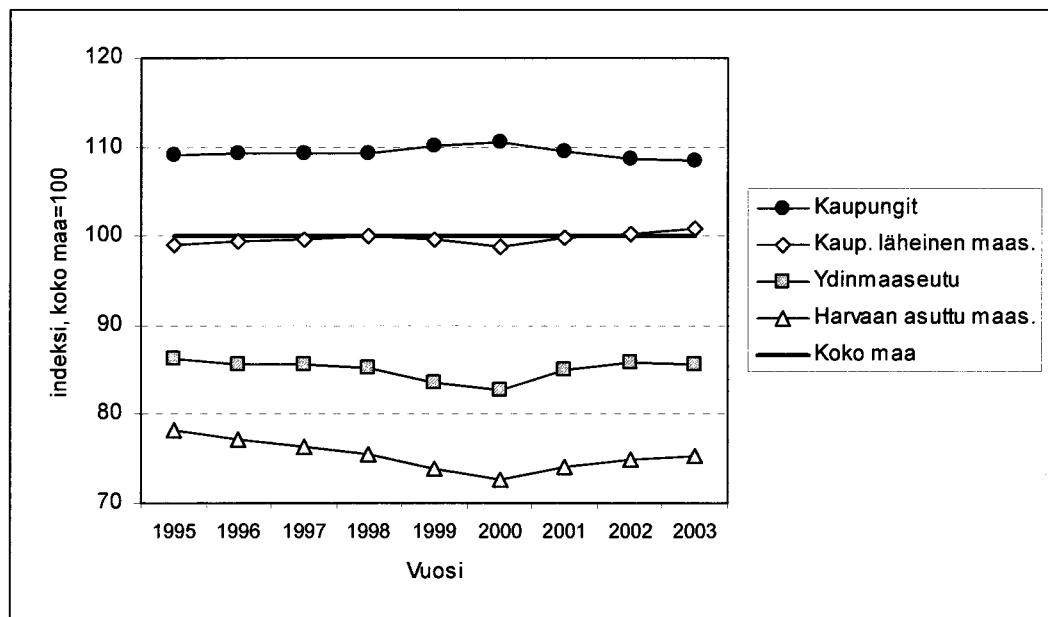
Maaseututyyppi	Elinkeinorak. 1995, %			Elinkeinorak. 2004e, %			Elinkeinorak. muutos 1995-2004e, %-yks		
	Alkut.	Jalos.	Palv.	Alkut.	Jalos.	Palv.	Alkut.	Jalos.	Palv.
Kaupungit	1,3	25,8	70,9	0,7	23,2	74,7	-0,6	-2,6	3,8
Kaup. läheinen maas.	10,0	32,8	54,2	5,7	32,6	59,5	-4,4	-0,2	5,3
Ydinmaaseutu	19,8	28,6	48,7	12,9	30,2	54,1	-6,9	1,6	5,3
Harvaan asuttu maas.	23,4	20,9	52,4	16,0	22,7	57,6	-7,4	1,9	5,1
Koko maa yhteensä	7,0	26,5	64,2	4,0	25,1	69,0	-3,0	-1,4	4,8

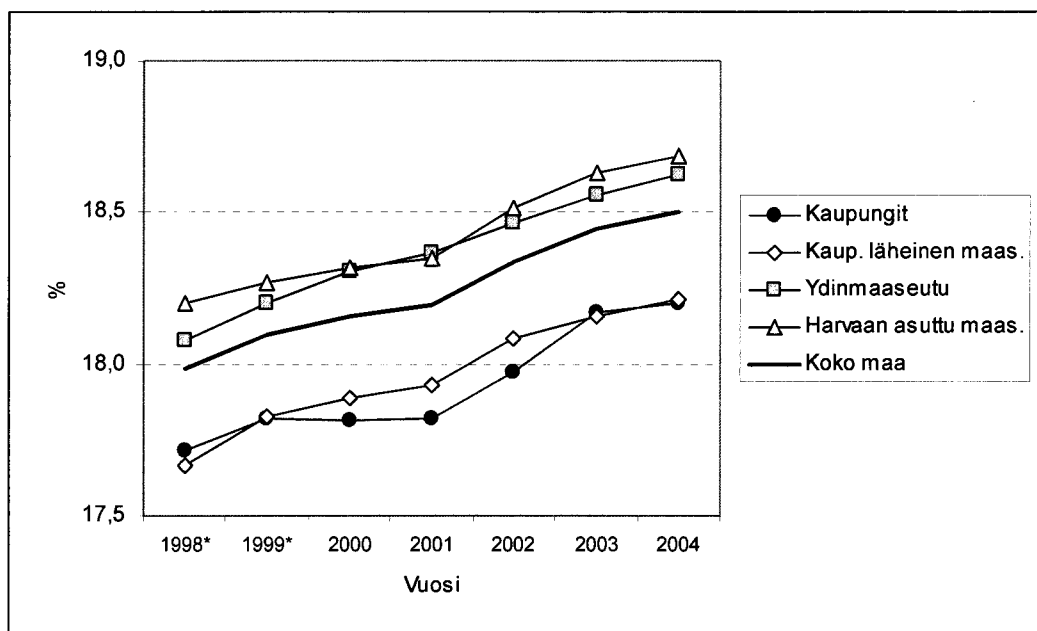
Maatilojen lukumäärä maaseututyypeittäin 2000-2004 (kpl)

Lähde: Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus Tike

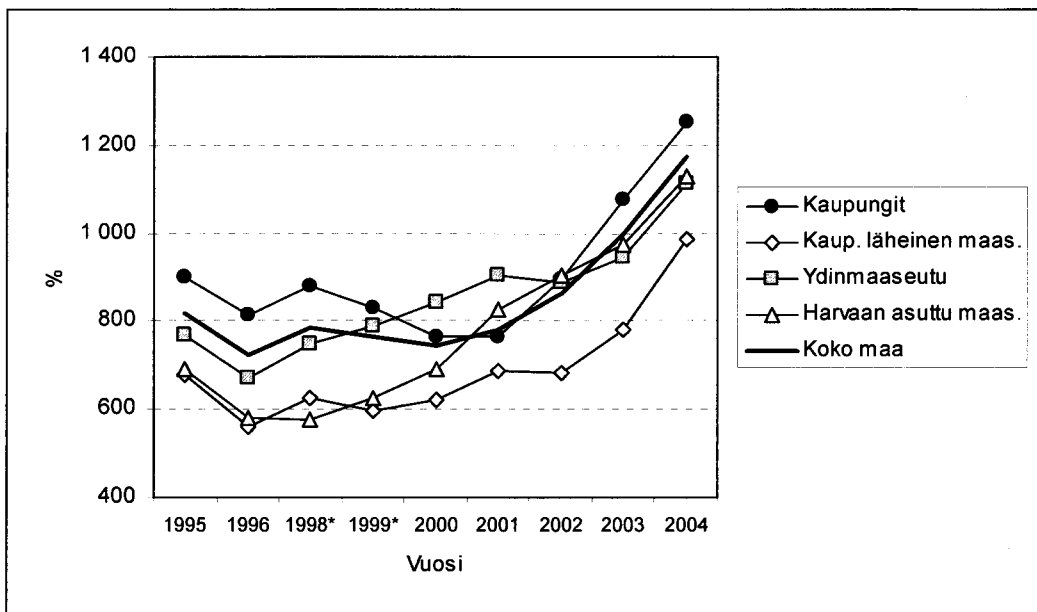
Talous

Valtionveronalaiset tulot/tulonsaaja maaseututyypeittäin 1995-2003 (indeksi koko maa=100)
Lähde: Tilastokeskus ALTIKA

Kuntien tuloveroprosentti keskimäärin maaseututyypeittäin 1998-2004 (%)
(Ahvenanmaan tiedot puuttuvat vuosilta 1998 ja 1999)
Lähde: Tilastokeskus ALTIKA

Kuntien lainakanta/asukas keskimäärin maaseututyypeittäin 1995-2004 (%)
 (Tiedot puuttuvat vuodelta 1997, Ahvenanmaan tiedot puuttuvat vuosilta 1998 ja 1999)
 Lähde: Tilastokeskus ALTIKA